

Redactioneel

Op de nieuwssite van EO Visie kwam recentelijk het bericht langs over een seculier dankboekje. De auteur, Ernst-Jan Pfauth, wilde een zelfhulpboekje maken dat niet uitgaat van problemen, maar begint bij dankbaar te zijn voor wat er goed gaat. Een mooi initiatief waarvan de toelichting enkele godsdienst-sociologische vragen opriep. De auteur werd geciteerd met de woorden: “Ik heb niet meer het houvast van het christelijk geloof, dus moet ik het ergens anders zoeken.” Deze opmerking wordt wel vaker gehoord: mensen hebben behoefte aan houvast, maar gaan er (soms a priori) van uit dat de overgeleverde tradities dat niet meer kunnen geven. Ze creëren dan zelf een houvast, niet beseffend dat individuele spiritualiteit wel eens zwakker zou kunnen zijn dan collectieve. Verder wil de schrijver van het zelfhulpboekje dat het danken een onderdeel wordt van het dagelijkse leven, een ritueel voor de mentale hygiëne. “Religies kennen ook zulke dagelijkse rituelen, zoals bidden en danken. Maar als je niet gelovig bent, vergeet je sneller om dankbaar te zijn.” Ook hier komt weer naar voren dat mensen de waarde van religie en religieuze gebruiken wel herkennen, maar dat zij schroom voelen zich hieraan te verbinden.

De drie bijdragen van deze uitgave gaan over dit spanningsveld tussen religieuze traditie en persoonlijke omgang daarmee. In de eerste bijdrage van Van der Valk, Pieper en Van Uden is deze kloof relatief klein. Hun onderzoek naar religieuze coping onder hoogopgeleide Nederlandse moslima's van Marokkaanse afkomst laat zien dat het geloof een grote rol speelt in het omgaan met spanningen en conflicten. Wel geven deze moslima's aan dat het door maatschappelijke spanningen en conformisme in eigen groep, moeilijk is om er over te spreken. Het tweede artikel van Halman en Gelissen neemt expliciet de breuk tussen kerkelijkheid en gelovigheid tot uitgangspunt. Al eerder was uit onderzoek duidelijk geworden dat mensen wel gelovig blijven ook als ze niet meer kerkelijk zijn, maar dit onderzoek laat zien dat beide afnemen. Er zijn wel verschillen in de afname tussen Europese landen, en nieuwe patronen zijn nog niet echt te ontdekken. Het derde artikel van Sengers is een besprekingsartikel van vier publicaties over religie in gespecialiseerde contexten, namelijk de geestelijke verzorging in gevangenissen, leger en zorginstellingen. De door hem besproken bijdragen wijzen op de spanning tussen

professionaliteit en religie, die zich aan die professionele normen onttrekt door de religieuze legitimatie van het handelen. Deze wordt vaak opgelost door een aanpassing aan de normen van het functionele systeem, wat weer een spanning oplevert met de kerkelijk-organisatorische context waar die religieuze legitimatie mee verbonden is.

Tijdens de productie van dit nummer werd bekend dat prof. dr. Gerard Dekker, een van de prominente godsdienstsociologen, ons is ontvallen. We kennen en waarderen Gerard als een onvermoeide werker, die tot het laatst bezig was met zijn twee thema's: de positie van kerk en geloof in de moderne samenleving en – daarmee verbonden – de receptie van theoloog en strijder tegen het nazisme, Dietrich Bonhoeffer. Verder zal iedereen bevestigen dat hij voor collega's altijd persoonlijke interesse toonde en hen graag wilde helpen met vraagstukken. Hij was erg betrokken bij en een graag geziene gast op de bijeenkomsten van de werkgroep/het werkgenootschap godsdienstsociologie. Het spreekt voor zich dat we aan deze collega aandacht zullen besteden en wel in het volgende nummer, waarin collega prof. dr. Hjalme Stoffels een in memoriam zal schrijven.